

glavnih ciljev šole povezovanje raziskovalcev in bodočih raziskovalcev z vsega sveta. Staranje prebivalstva in spremembe, ki jih to prinaša, niso omejeni le na Slovenijo ali na Veliko Britanijo, ampak zajemajo ves svet. Raznolikost udeležencev te šole je bil odličen pokazatelj, da je temu res tako. Med predavanji, delavnicami in pogovori, polnimi zanimanja za dogajanje ter delo v tujih državah, sem dobila občutek, da se končno začenjamo zavedati edine možnosti za učinkovit spopad s tako velikim izzivom, kot je staranje prebivalstva – to je, da se povežemo med seboj. Ker šele različne izkušnje in z različno izobrazbo pogojeni različni pogledi dajejo celostno sliko in lahko prinesejo celostne ter dobre rešitve. In tako si ne morem kaj, da ne bi po končani šoli bolj optimistično gledala na izziv staranja – izziv, s katerim se mora spoprijeti današnje obdobje.

**Mateja Zabukovec,
Ivana Vusilović**

Posvet
Revščina
in človekove pravice

**Ljubljana, Državni svet RS,
20. maj 2008**

Varuh človekovih pravic se je na osnovi številnih življenjskih pričevanj posameznikov ali družin, ki jih prejema v obravnavo in odkrivajo različne oblike revščine v sodobni slovenski družbi, odločil organizirati posvet na temo *Revščina in človekove pravice*. Enodnevni posvet je bil v torek, 20. maja, potekal pa je v dvorani Državnega sveta RS.

Vsakodnevno se v javnosti pojavljajo trditve, da je Slovenija socialna država, ki skrbi za dobrobit svojih državljanov, da ima visoko gospodar-

sko rast, ki naj bi posredno pripeljala do boljše finančne situacije vseh državljanov, hkrati pa se vedno več ljudi znajde v težkih situacijah, ko je ogroženo celo njihovo preživetje. Namen posveta ni bil najti formulo za razrešitev revščine, temveč osvetliti problematiko z različnih zornih kotov ter seznaniti in spodbuditi pristojne organe in javnost k skupnemu in interdisciplinarnemu reševanju revščine. Prispevke na posvetu so predstavili strokovnjaki z različnih področij. V uvodnem nagovoru je organizatorje in udeležence posveta najprej pozdravil predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk. Zaradi službene zadržanosti v Egiptu, kjer se je udeležil Svetovnega gospodarskega foruma o Bližnjem vzhodu, je udeležence nagovoril prek predhodno posnetega nagovora. Povedal je, da je bistvena posledica revščine izključenost iz vsakodnevnega dogajanja, zlasti iz socialnega življenja, kar običajno vodi v začaran krog, iz katerega ljudje sami ne najdejo izhoda. Na koncu je pohvalil varuhinjo človekovih pravic, da je skupaj s sodelavci in državnim svetom organizirala posvet. Izrazil je tudi željo, da bi rezultati posveta pripeljali do take politike, ki bo revščino zmanjšala ali odpravila.

V okviru uvodnih nagovorov je nadaljeval mag. Blaž Kavčič, predsednik Državnega sveta RS, z mislijo, da sta svoboda in blagostanje temeljni sestavini kakovosti življenja. Poudaril je, da želijo v Državnem svetu prispevati k boljšemu medkulturnemu dialogu, pravičnejši razdelitvi dohodka, izobraževanju vseh slojev prebivalstva, večji uravnoteženosti med nagrajevanjem najprodornejših in najbolj uspešnih ter večji socialni varnosti in vključenosti vseh preostalih ljudi.

Varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek-Travnik je udeležence posveta opozorila na neskladje med uradnimi številkami, ki kažejo, da revščina v Sloveniji ni velik problem, nasprotno pa je politbarometer aprila 2008 pokazal, da izmed 813 anketiranih oseb kar 69% meni, da je socialni položaj delavcev danes slabši, kot je bil pred zadnjimi državnozborskimi volitvami.

Ne smemo dvomiti o tem, da je prizadeto tudi njihovo človeško dostojanstvo, ki je temeljni vir človekovih pravic. Opozorila je na namen tega posveta, ki je predvsem mobilizacija sil, ki bodo prispevale k zmanjševanju revščine.

Kot zadnja v sklopu uvodnih nagovorov je svoj pogled na revščino in na potrebnost posveta predstavila ministrica za delo, družino in socialne zadeve Marjeta Cotman. Povedala je, da se s socialno izključenostjo, revščino in neenakostjo srečujejo tudi druge države EU in celo najbogatejše države sveta, vendar moramo vztrajati na krepitvi socialne vključenosti in vlaganju v človeški kapital. Prisluhniti je treba ljudem z izkušnjo revščine, spodbujati aktivnosti pri njihovem vključevanju v družbeno življenje, oblikovati ustrezne strategije in ukrepati za izboljšanje njihovega položaja. Če se ozremo zopet nazaj na uradne številke, je Stanka Intihar iz Statističnega urada RS (SURS) potrdila že prej omenjeno nizko stopnjo tveganja revščine v naši državi, ki se v zadnjih letih giblje okrog 12 % in je v primerjavi z drugimi državami EU relativno nizka. To velja tudi za neenakost porazdelitve dohodka. V skladu s pričakovanji so na SURS-u ugotovili, da so glede pojava revščine najbolj ogrožene družine z otroki, v katerih sta starša brez zaposlitve, enočlanska in enostarševska gospodinjstva, brezposelni in samozaposleni, najemniki stanovanj, še posebej pa starejši ljudje, zlasti ženske, starejše od 65 let. Revščina ni le pojav, ki se tradicionalno povezuje z brezposelnostjo, temveč se v zadnjem času pojavljajo nove oblike revščine, predvsem revščina zaposlenih, ki nastaja zaradi novih fleksibilnih oblik zaposlovanja (delo za določen čas, neugodne in ponižujoče delovne pogodbe itn.). Nanjo je opozorila doc. dr. Vesna Leskošek, prodekanja za podiplomski študij na Fakulteti za socialno delo.

Po mnenju Matjaža Hanžka iz Urada RS za makroekonomske analize in razvoj pomeni revščina in posledična izključenost iz družbe

kršenje temeljnih človekovih pravic. Vse, kar človeka ubija in skrajšuje njegovo življenje, je kršenje najosnovnejše človekove pravice, pravice do življenja.

Dr. Nada Stropnik z Inštituta za ekonomska raziskovanja v Ljubljani je v svojem prispevku želela prikazati ugotovitve ankete o življenjskih pogojih (EU-SILC 2005), ki jo je izvedel SURS leta 2005. Prikazala je podatke o tem, kje in kako pogosto so relativno revni v Sloveniji tudi materialno deprivirani ter kako pomembna je subjektivna ocena revščine ljudi, ki po svojih denarnih prihodkih objektivno sodijo med relativno revne, vendar pa sami sebe subjektivno ne ocenjujejo kot revne. Najbolj pogosta razloga za tako subjektivno oceno so skromne želje in pričakovanja ter neupoštevanji dohodkovni viri, npr. dohodki v naravi. Poudarila je, da potrebujemo ustrezne kvalitativne raziskave, ki bodo pokazale pot do tistih revnih, ki si sami ne znajo ali ne morejo pomagati.

Mag. Sašo Stiković, vodja sektorja za analize in razvoj na Ministrstvu RS za delo, družino in socialne zadeve, je poudaril, da mora biti boj proti revščini nenehen proces izboljševanja situacije. Predstavil je vzpostavljene in predvidene ukrepe za preprečevanje revščine na različnih področjih. Kot je bilo omenjeno tudi v nekaterih drugih prispevkih, je poudaril, da ima Slovenija razmeroma nizko stopnjo tveganja revščine v primerjavi z drugimi članicami EU, vendar pa je v slabšem položaju pri stopnji tveganja starejših, zlasti samskih oseb.

Mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe pri Varuhu človekovih pravic, je govorila o revščini kot o kršitvi človekovih pravic. Naraščanje neobčutljivosti ljudi do revnih je izpostavila kot eno glavnih značilnosti današnje družbe, izvirajočo iz prepričanja, ki ga imajo relativno dobro stoječi ljudje, da so si revni vsega sami krivi. Zaključila je z mislijo, da si bo Varuh človekovih pravic še naprej prizadeval za vzpostavitev mehanizmov, ki bodo odpravljali

revščino in preprečevali njeno nastajanje, skušal pa bo vplivati tudi na spremembo miselnosti celotne družbe.

Sledila je predstavitev štirih primerov iz prakse, ki jih je podala dr. Ingrid Russi Zagožen, višja svetovalka pri Varuhu človekovih pravic RS. V nekaterih primerih je bila revščina že očitna, pri nekaterih pa le nakazana. Urad Varuha človekovih pravic prejema takih in podobnih primerov zelo veliko in nekaterim med njimi lahko s svojim posredovanjem dokaj učinkovito pomaga, nekaterim pa žal ne, ker je bodisi potreben čas za analizo primera bodisi so potrebne sistemske spremembe in je torej v reševanje vključenih več dejavnikov.

Boris Šušteršič, državni svetnik in predstavnik interesov socialnega varstva v Državnem svetu RS, je v svojem prispevku izpostavil, da je izvor revščine tudi invalidnost, saj pri invalidih ne gre le za manjše prejemke, temveč tudi za razne druge oviranosti in prikrajšanosti. Izrazil je upanje, da bodo vsi ukrepi, ki jih bo država izvajala proti revščini, enakopravno zajemali tudi invalide in njihove specifične potrebe.

O povezanosti revščine in zdravja je govoril Peter Požun, državni svetnik in predstavnik interesov zdravstva v Državnem svetu RS. Revščina je stanje, ki ogroža našo največjo vrednoto, zdravje, in je velik problem vseh družb. Poudaril je, da poteka med revščino in slabim zdravjem dvosmeren odnos – revni zaradi bolezni pogosto postanejo še revnejši, saj velikokrat nimajo urejenega dodatnega zdravstvenega zavarovanja, ne morejo plačevati zdravil, imajo slabšo kakovost življenja in težje spreminjajo vedenjske vzorce, saj je to pogosto povezano tudi z večjimi stroški. Po mnenju Petra Požuna zdravstvenega zavarovanja ne bi smeli graditi na principu prostovoljnosti, temveč na principu solidarnosti.

Revščino z vidika družbene odgovornosti je predstavil dr. Matjaž Mulej, predsednik strokovnega sveta Inštituta za razvoj družbene odgovornosti. Povedal je, kakšne vrste revščine

nam grozijo, poudaril pomen soodvisnosti, interdisciplinarnega sodelovanja in družbene odgovornosti ter predstavil nekatere poti iz revščine. Na koncu je spregovoril tudi o nujno potrebni nacionalni strategiji razvoja družbene odgovornosti in ciljih, ki bi jih lahko dosegli s tako strategijo.

O različnih obrazilih revščine otrok je spregovorila doc. dr. Andreja Černak-Meglič, vodja Otroške opazovalnice na Inštitutu RS za socialno varstvo. Zelo nazorno je predstavila, kako močno revščina zaznamuje otroke. Na inštitutu so z analizo ugotovili, da lahko govorimo o vsaj štirih skupinah revnih otrok – oziroma družin z otroki –, ki bi jih bilo treba obravnavati segmentirano, saj bi lahko na ta način oblikovali programe in uvajali učinkovitejše strategije za zmanjševanje revščine in socialne izključenosti.

Predsednica Zveze društev upokojencev Slovenije dr. Mateja Kožuh Novak je opozorila na to, da so starejši ena najbolj ogroženih skupin prebivalstva v Sloveniji. Poudarila je, da so najbolj ogrožena samska gospodinjstva, v katerih živi ženska, starejša od 64 let, saj znaša stopnja tveganja revščine za to skupino kar 44,8 odstotkov. Kot odgovorno za slab materialni položaj upokojencev, nizke pokojnine, zmanjševanje števila prejemnikov varstvenega dodatka in drugih s tem povezanih posledic je izpostavila državo, ki po njenem mnenju načrtno siromaši najbolj siromašne. Prostovoljci Zveze upokojencev Slovenije so v letih 2004–2006 izvajali projekt Starejši za starejše za večjo kakovost življenja doma, v okviru katerega so ugotovili, da prejema okrog 50% upokojencev do 480 evrov pokojnine, ki po kriterijih EUROSTAT-a predstavlja prag revščine. Zaradi visoke stopnje inflacije v zadnjih dveh letih in zmanjševanja števila prejemnikov varstvenega dodatka v letu 2007 se je število starejših, ki ne morejo shajati s svojo pokojnino, v zadnjem času precej povečalo. Večina upokojencev bi si svoje dohodke lahko povečala z dodatnim delom, vendar jim država

to močno otežkoča s trenutno veljavno zakonodajo. Po mnenju Kožuh Novakove so najrevnejši najstarejši upokoјenci, ki večinoma potrebujejo več sredstev in pomoč okolja. Tako morajo kar 52 odstotkom starejših od 69 let pri plačilu najbolj osnovnih potreb pomagati njihovi otroci, s tem pa država siromaši ne le starejše, temveč tudi njihove otroke. Svoj prispevek je govnornica zaključila tudi z nekoliko bolj optimističnimi ugotovitvami o tem, da je slovenska družina še solidarna, saj si starejši in mlajši med seboj na različne načine pomagajo in s tem lažje prenašajo vsakdanja bremena.

Tereza Novak, izvršna direktorica Slovenske filantropije, je predstavila prostovoljstvo predvsem kot izraz medsebojne solidarnosti. Izpostavila je pomen prostovoljstva, ki življenje osmišlja in izpolnjuje v nasprotju z vesplošnim prevladujočim potrošništvom, ki ustvarja le nove želje ter velikokrat frustrira in izčrpava. Po njenem mnenju ima prostovoljstvo širše razsežnosti: prostovoljci nudijo potrebnim neposredno pomoč, hkrati pa opozarjajo na socialne stiske ljudi in so njihovi zagovorniki. Predvsem pa je prostovoljsko delo 'prostor', ki je odprt za vse in v katerega se lahko vključijo tudi ogroženi, saj lahko kot prostovoljci zopet postanejo aktivni člani družbe. Organizirano prostovoljstvo povečuje občutek varnosti v skupnosti, prostovoljci pa so povezovalci med izključenimi in institucijami, ki nudijo pomoč. Spodbujanje prostovoljskega dela državljanov ne odvezuje socialne države, da skrbi za tiste, ki so v največji stiski in najbolj ranljivi. Prostovoljstvo je za državo in družbo dodatna vrednost, ki jo lahko država izkoristi tudi za oblikovanje uspešnejših politik za zagotavljanje kakovostnega življenja vsem državljanom in za odpravljanje neenakosti.

Anica Štuhec, predsednica Društva za pomoč brezposelnim v materialni stiski, je v svojem prispevku predstavila nekaj primerov praktičnega pristopa pomoči ljudem, ki so se znašli v hudi materialni stiski. Društvo, ki deluje na področju

cele Slovenije, zbira prostovoljne prispevke, hrano, oblačila, obutev, igrače, šolske potrebščine in jih posreduje tistim, ki jih prosijo za pomoč. Prosilca spremljajo tako dolgo, dokler se ne postavi na lastne noge. Obravnavajo ga popolnoma individualno glede na njegove potrebe. V skladu s tem sodeluje društvo tudi z drugimi institucijami. V društvu so oblikovali predlog, da bi zdravi iskalci zaposlitve vsak mesec opravili kako družbeno koristno delo. To bi ohranilo stik posameznika z delom, prav tako pa bi iskalci zaposlitve ohranili občutek pripadnosti skupnosti.

O slovenskem davku na človekoljubje je govoril mag. Janez Pezelj, generalni sekretar Rdečega križa Slovenije. Izpostavil je moč novinarjev, ki pišejo raje o slabih stvareh, o dobrih pa redkeje in bolj malo. Zelo redko napišejo kaj dobrega o humanitarnih organizacijah, poleg tega pa, kot je samokritično ugotovil, se dobredelne organizacije tudi same ne znajo pohvaliti z dobro opravljenim delom. Povedal je, koliko paketov hrane letno razdeli Rdeči križ in koliko več bi lahko bilo teh paketov, če jim ne bi bilo treba plačati 35.000 evrov davka na zastoj razdeljeno hrano. Kljub temu da so materialna sredstva bistvenega pomena za preživetje, pa se ljudje velikokrat bolj kot hrane razveselijo obiska prostovoljca. Sklenil je, da med humanitarnimi organizacijami ni konkurence in poudaril nujnost medsebojnega sodelovanja.

Imre Jerebic iz Slovenske karitas je svoj prispevek začel z mislijo, da je slovenska družba čuteča in zna pomagati. Pohvalil je prostovoljce, ki po njegovem mnenju delajo bolje kot strokovnjaki, ker so pristni in vračajo revnim dostojanstvo. Povedal je nekaj ugotovitev o novih, spremenjenih oblikah revščine, in poudaril pomen mrežnega sodelovanja nevladnih organizacij, zavodov in drugih vpletenih. Izpostavil je prikrito revščino, ki jo pogosto prikrivajo predvsem starejši, pa tudi starši pred otroki, saj se močno dotakne njihovega dostojanstva. V tem primeru je potrebno to držo spoštovati in najti druge poti do njih.

Zaključil je z mislijo, da ima Slovenija zdrave korenine v družinskih, sosedskih, prostovoljskih vezeh in različnih oblikah samopomoči, ki jih je potrebno negovati, prevesti v dejanja in biti drug drugemu partner.

Kot zadnji je spregovoril Boris Kosec, socialni delavec in vodja zavetišča za brezdomce v Ljubljani. Uvodoma je demaskiral zavajajoča prepričanja, da so se ljudje, ki so 'na cesti', za to odločili sami in da je to njihov življenjski slog. Iz lastnih izkušenj je povedal, da v osemnajstih letih dela z brezdomci takega človeka še ni spoznal. Praviloma gre za niz neugodnih okoliščin in dogodkov, zaradi katerih človek sčasoma ne more več funkcionirati na družbeno sprejemljiv način. Po njegovih besedah je brezdomstvo skrajna oblika razčlovečenosti in bede. Predstavil je začarani krog življenja brezdomcev in možne rešitve, ki le zmanjšujejo že nastalo škodo, poleg tega pa tudi primere administrativnih nesmislov, ki brezdomcem še dodatno grenijo že tako težko življenje. Zaključil je z ugotovitvijo, da filantropija ne more popravljati napak politike ter da gre pri tem za problem države, ki se ji brezdomstvo 'splaća'.

Sledila je razprava udeležencev, celoten posvet pa je zaključila dr. Zdenka Čebašek Travnik z besedami: »Moč Varuha človekovih pravic je moč argumentov.« Varuh se vedno ne zmore takoj odzvati na pobude, vendar pa vsako obravnavo, shranjuje primere in sestavlja sistematična poročila, ki lahko posledično pripeljejo tudi do spremembe zakonodaje. Tako kot njeni predhodniki je poudarila pomen interdisciplinarnega pristopa in medsebojnega sodelovanja. Revščino kot pojav je potrebno opredeliti, jo napraviti razpoznavno, narediti čim več na ozaveščanju javnosti in razmisliti tudi o nacionalni strategiji za boj proti revščini.

Sam posvet o revščini vsekakor ni dovolj za razreševanje te problematike, je pa prvi korak k medsebojnemu in interdisciplinarnemu sodelovanju, ki bo morda v prihodnje prineslo tudi

določene praktične rešitve, ki jih revni še kako potrebujejo. Kot je dejal že generalni sekretar Rdečega križa Slovenije, lahko zaključimo z mislijo: Prestopimo od besed k dejanjem skupaj.

Ivana Vusilović

Okrogla miza

Staranje prebivalstva: izziv in odgovornost države, podjetij in posameznikov

**Ljubljana, Grand hotel Union,
27. maj 2008**

Okroglo mizo je organizirala Kapitalska družba z namenom osveščanja javnosti o pomenu prevzemanja odgovornosti za finančno neodvisno starost. Povod okrogle mize so bili izsledki raziskave Odnos podjetij do staranja prebivalstva, pokojninskega sistema in varčevanja za starost, ki jo je Kapitalska družba izvedla skupaj z Inštitutom za management in organizacijo Ekonomske fakultete v Ljubljani. Strokovnjaki z različnih področij so predstavili dejanske in možne aktivnosti, ki jih lahko izvedejo država, podjetja in posamezniki, da bi si zagotovili kakovostno življenje po upokojitvi.

Vida Petrovčič, moderatorica okrogle mize, je uvodoma opozorila na vsesplošno prevladujočo negativno predstavo o starosti, ki se glasi: »Starost ni lepa.« Tako se starost, ki čaka vse ljudi, včasih pojavlja kot grožnja prihodnosti. A vendar je prihodnost edina stvar, ki jo lahko spremenimo in nanjo lahko vplivamo, zato je starost ni problem, temveč izziv.

V tem duhu je nadaljeval Tomaž Toplak, predsednik uprave Kapitalske družbe, ki je poudaril, da zavedanje o problematiki staranja prebivalstva ni dovolj. Izzive, ki jih prinaša starost, je potrebno reševati integrirano na treh ravneh